

2. Історія політичної думки : навч. енцикл. слов.-довід. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. – 766 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.]; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.
4. Політологія : підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук та ін. ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2013. – 416 с.

*О. В. Зінченко*, доктор історичних наук, доцент,  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

## **ПРИЧИНИ ВІДСУТНОСТІ Й ОЗНАКИ СХОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ СПРАВЖНІХ ЕЛІТ**

Величезна проблема у трагічній історії України полягає у відсутності в ній справжньої еліти, без якої суспільство є немислимим і нежиттєздатним. Справжня еліта – це верхівка суспільства, яка усвідомлює сьогоденні і майбутні, перспективні проблеми розвитку суспільства та держави, володіє важелями їх вирішення, теоретично озброює суспільство й практично організовує його в поступальному русі [2, с. 549–551]. До того ж справжня еліта – це частина суспільства, яка ставить громадські інтереси вище за власні. Такою вона може стати лише за умови, що її інтереси збігаються з інтересами суспільства і держави або хоча б їм не суперечать. В Україні її давно не було і немає. У ній була і є «еліта», яка лише визискує народ і, на відміну від справжньої, є паразитуючою, а отже, і гальмуючою його розвиток. Постає запитання: чому? Так склалося історично. Управляли нами нормани, татари, литовці, поляки, московіти, комуністи. За таких умов українська верхівка завжди пристосовувалась до вимог іноземних правителів і допомагала їм висмоктувати соки із народу.

Розпочалось це з панування Польщі. Під Польщею православні дворяни не могли претендувати на кар'єрне просування наверх і більшість української шляхти зробила свій вибір на користь католицизму і ополячення. Утрата природної еліти набула епохального значення для всієї подальшої історії України. Ополячення українського дворянства обернулось втратою українським народом його патріотичної верхівки, серйозність наслідків чого важко переоцінити. Із втратою власного дворянства українці втратили і можливість отримати нормальний політичний устрій. Зник шар спадкової еліти, здатної висувати чіткі загальнонаціональні завдання в політиці, економіці, культурі, освіті, мудро й бережливо піклуватись про церкву, одухотворяти народне життя світлом розуму, спадковості та культурної організації. Усе це перетво-

рювало життя окремої людини на драму, а історію України – на трагедію, визначальну причину якої певні кола не хочуть або не здатні пояснювати.

Далекосяжним наслідком Брестської унії та православно-католицької конфронтації виявився поділ самих українців на православних та греко-католиків. Так утворилась підстава для численних відмінностей, які з часом виникли між східними та західними українцями. До цього додавався глибокий розкол між ополеченим дворянством та селянством, що остаточно губило суспільство. Після приєднання ж визволеної у війні 1648–1654 рр. України до Московського царства відбувався процес русифікації дворянства, перед яким поставали два завдання: демонструвати вірність царизму і зміцнювати свої права та привілеї за рахунок селянства [3, с. 305–307]. Відбувся й розкол православної церкви України на три патріархати: Київський, Московський та Константинопольський.

Отже, український народ вдруге втратив свою еліту. Першого разу – ополечену, другого – зрусифіковану. Відцентрові тенденції жилились і розривом православної та наявністю греко-католицької церкви. Внутрішній антагонізм дворянства та народних низів в українському суспільстві знову мав далекосяжні політичні наслідки, даючи можливість царському уряду нацьковувати одну частину українців на іншу. Московський монарх допомагав українському дворянству експлуатувати селянство, як йому заманеться. І ця допомога поступово виявлялась життєво необхідною українським поміщикам. «Жалуваною грамотою дворянству» 1785 р. Катерина II зрівняла українське дворянство із російським, що ще більше підсилило проімперську орієнтацію української шляхти. Саме це пояснює відсутність будь-якого опору з боку української еліти ліквідації царизмом автономії України та запорозького козацтва.

На початку ХХ ст. відсутність справжньої української еліти обернулась головною причиною провалу спроби здобуття Україною незалежності. А тому комуністи і заволоділи Україною. Із українською елітою в умовах комунізму сталося те, що й за польського та царського панування: більшовизація вузької верхівки українського суспільства [1, с. 370–380]. І це вже третє антинародне перетворення української еліти.

Після 1991 р. в умовах інтенсивного процесу первісного накопичення й перерозподілу капіталу, перетворення державної власності на приватну відбулось різке соціальне розшарування українського суспільства на частку багатіїв-можновладців і злиденну масу населення. До цього додалось зрощення політично-кримінальної, комуністичної «еліти» із чисто кримінальним середовищем, що склало четвертий етап процесу руйнації провідної верхівки українського суспільства. Найяскравішим прикладом такого явища було карколомне кар'єрне зростання, перетворення Віктора Януковича на політич-

ного і державного діяча. Занадто небезпечним для країни виявилось і те, що комбінована комуно-кримінальна «еліта» складалася не із представників промислового та аграрного виробництва, а із казнокрадів: міністрів, депутатів, суддів, прокурорів, міліціонерів, працівників служби безпеки, генералів, крадіїв у законі, яким узагалі не потрібна економіка. Вона збагачується не виробництвом необхідних суспільству благ, а розкраданням бюджетних коштів та корупцією. Ця група монополює володіє засобами формування громадської думки, придушення проявів незадоволення, безперешкодно вивозить в офшори мільярди доларів і має можливість миттєво зникнути за межі пограбованої України. За такої – паразитуючої й гальмуючої – «еліти» Україна не рушить з місця у своєму розвитку.

Однак самочинний опір громадянського суспільства російській агресії, організований патріотично налаштованими, ініціативними й безкорисними добровольцями в умовах розгубленості урядових кіл і непоодиноких випадків зради високих посадовців, наочно демонструє конкретні ознаки сходження в Україні справжньої еліти, здатної вирішити першорядні стратегічні завдання: перетворити Україну на економічного «тигра», визначити загальнодержавну ідеологію, об'єднати народ, забезпечити безумовне панування закону, піднести рівень добробуту населення на передовий міжнародний рівень, увійти до числа європейських народів тощо.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Історія політичної думки : підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [І. В. Алексєєнко, Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2016. – 1000 с.
2. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.]; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.
3. Політологія : навч. енцикл. слов.-довід. для студ. ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. Н. М. Хоми ; [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. – 779 с.

*О. М. Кіндратець*, доктор політичних наук, професор,  
Запорізький національний університет

## ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

В умовах «гібридної» війни, політичних конфліктів, що відбуваються на різних рівнях і набувають різної гостроти, інтенсивності, необхідно на прак-